

استقلال حوزه و اشراف عالیہ مراجع

بررسی مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام سیدمحمد غروی: استقلال حوزه و اشراف عالیہ مراجع ...

بررسی مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام سیدمحمد غروی: استقلال حوزه و اشراف عالیہ مراجع

رهبر معظم انقلاب اسلامی در سفرشان به قم و در دیدارها و مجالس مختلف در سخنان مهم به تبیین ابعاد مختلف تحول و مدیریت تحول در حوزه‌ها پرداخته‌اند و با یادآوری مباحث مربوط به ایجاد تحول در حوزه علمیہ در سال‌های اخیر تأکید کرده‌اند که موضوع تحول در حوزه علمیہ باید به‌صورت جدی پیگیری و اجرایی شود.

با توجه به اهمیت موضوع تحول در حوزه‌های علمیہ و تأکیدات مقام معظم رهبری در این باره و همچنین الزامات و بایسته‌های تحقق این امر، با حجت‌الاسلام سیدمحمد غروی عضو جامعه مدرسین حوزه علمیہ قم و مدیر گروه روانشناسی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه به گفت‌وگو پرداختیم. از مسئولیت‌های حجت‌الاسلام سیدمحمد غروی می‌توان به عضویت در 2 دوره شورای عالی سیاستگذاری حوزه علمیہ و عضویت در جامعه مدرسین، عضویت در هیأت امنای بنیاد ملی نخبگان و عضویت در هیأت علمی گروه تفسیر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی اشاره کرد.

#8226•#؛ به‌نظر شما حوزه تا چه اندازه در برآورده‌کردن مطالبات مقام معظم رهبری موفق عمل کرده است؟

قبل از اینکه بنده وارد این بحث شوم، نکته کلیدی را باید عرض کنم و آن اینکه مقام معظم رهبری به‌خصوص در ملاقات‌هایی که شورای عالی سیاستگذاری حوزه علمیہ در سفر اخیر با ایشان داشتند، بر این موضوع تأکید کردند که بنده نقطه‌نظرهایی دارم ولی اینگونه نیست که بنام بر این باشد که در مسائل حوزه دخالت کنم و حتی اظهار کردند که اگر نقطه‌نظرهای بنده توسط شورای عالی سیاستگذاری حوزه علمیہ اعمال نشد، گلابه‌ای نمی‌کنم و ناراحت هم نمی‌شوم چون نظر مقام معظم رهبری این است که حوزه باید با اشراف عالیہ مراجع عظام کارهای خود را پیش ببرد که البته به‌طور طبیعی مراجع نیز اشراف عالیہ دارند و سیاستگذاری و تبیین برنامه‌ها توسط خود شورای عالی انجام می‌شود و واحد مدیریت هم کار خود را انجام می‌دهد؛ این نکته‌ای بود که ایشان آن را تصریح کردند و معمولا هم روال ایشان اینگونه بوده که خودشان مداخله نداشته باشند و در این چند دوره‌ای که من در شورای عالی سیاستگذاری حوزه بوده‌ام این رویه احساس می‌شده است؛ البته ایشان نقطه نظراتی را که درباره حوزه دارند همیشه مطرح کرده‌اند و می‌کنند.

در ارتباط با سؤال شما، حقیقت این است که حوزه نسبت به نقطه نظرات مقام معظم رهبری و یا به تعبیری مطالبات ایشان هرگز بی‌تفاوت نبوده است و چه در زمان مدیریت سابق، حضرت آقای حسینی بوشهری و چه در مدیریت آیت‌الله مقتدایی و در مدیریت شورای عالی که نقش سیاستگذاری و تصویب برنامه‌ها را عهده‌دار است، دغدغه‌های ایشان که دغدغه‌های مراجع عظام هم هست، مورد توجه قرار گرفته است.

درباره بحث تحول که البته مربوط به گذشته است و مقام معظم رهبری دوباره بر آن تأکید خاصی داشتند، کمیته‌ای از قسمت‌های مختلف حوزه شکل گرفت که این مسئله را به‌نحوی طرح و روی آن کار کنند و یک مدتی هم جلساتی داشتند. در ادامه عملا آن نیروهایی که در این رابطه کمک می‌دادند در عقبه شورای عالی سیاستگذاری حوزه متمرکز شدند و از آن موقع تاکنون تلاش‌های بسیار خوبی در خود شورای عالی انجام شده است و عقبه شورا و همچنین مدیریت‌ها در دو بخش برادران و خواهران کارهای بسیار خوبی انجام داده‌اند.

همچنین این جریان در معاونت‌های مدیریت هم دیده می‌شود که درگیر مسائل هستند و سعی کرده‌اند که راه را برای مسئله تحول در حوزه بازتر کنند؛ اما در خود شورای عالی سیاستگذاری حوزه احساس شد که ما اگر بخواهیم تحول را آن‌طور که مورد نظر مقام معظم رهبری و مراجع عظام است - و آن را نیز در جمع عظیم و پرشکوه طلاب و اساتید توضیح دادند - پیش ببریم طبعاً لازم است که زیرساخت اجرایی مناسبی در این زمینه داشته باشیم که در واقع این تحول در یک ریل صحیحی قرار گیرد به‌طوری که هم آن لوکوموتیو قدرت لازم را داشته باشد که تشکیلات اجرایی را به‌دنبال خود بکشاند و هم ریل مناسب باشد؛ در نتیجه در این دو سال آخر در این رابطه خیلی سرمایه‌گذاری شد و از نظر کیفی هم اقدامات انجام شده خیلی با گذشته متفاوت است.

#8226•#؛ در حال حاضر اقدامات انجام شده در این زمینه چه مواردی بوده است؟

هنوز برخی از کارها و طرح‌هایی که کارشناسان امر درباره تحول در حوزه‌ها در دست تهیه دارند به شورای عالی سیاستگذاری حوزه

نیامده است ولی با جلسات مستمری که شورای عالی دارد (در هفته 2 جلسه دارند) این کار در حال پیش روی است. در ارتباط با برنامه‌های پایه‌ای حوزه نیز با توجه به همه حساسیت‌هایی که حوزه دارد، باید سعی شود چیزی از غنای آن کم نشود و در برنامه همان حساسیت‌هایی که مراجع و مقام معظم رهبری داشته‌اند در نظر گرفته شده و این موارد یک نقش اصلاحی در حوزه دارند. حال در این برنامه 2 نوع برنامه طرح شده است؛ در مسائل آموزشی حوزه یک آسیب‌شناسی انجام شده است و براساس آن، برنامه‌ای را تنظیم کرده‌اند که البته این طرح نسبت به برنامه گذشته حالت اصلاحی دارد و در حال حاضر این برنامه به صحن شورای عالی سیاستگذاری حوزه آمده اما نیاز به کار کارشناسی بیشتری دارد و بنابراین هنوز به تصویب نرسیده است؛ یک برنامه ایده‌الی هم مطرح است که البته حضراتی روی آن کار کرده‌اند و برنامه‌های آینده حوزه و دوره‌های حوزه در رشته‌های مختلف در آن دیده شده است که اگر این برنامه هم مطرح و سپس تصویب شود مستلزم آن است که ابتدا در یکی دو مدرسه به صورت آزمایشی اجرا شود تا نقاط ضعف و قوت آن به طور کامل دیده شود و ظرفیت‌های لازم از نظر آموزشی، منابع درسی و دروس و اساتید در نظر گرفته شود، همچنین نقاط ضعف آن پیدا شود و در نتیجه برای آینده به مرور به کل حوزه علمیه سرایت پیدا کند.

در نتیجه شورای عالی سیاستگذاری و مدیریت حوزه از وقتی مسئله تحول مطرح شد و حتی زمانی که مقام معظم رهبری (دامت برکاته) تحول نرم‌افزاری را مطرح کردند این موضوع را در حال پیگیری دارد و این‌طور نبوده که موضوع فقط به صورت زبانی پیگیری شود بلکه واقعاً عده‌ای از نیروهای خوش‌فکر و با سابقه روی این مسئله از جمله زیرساخت‌های اجرایی و نیز در بحث برنامه، کار می‌کنند. البته با توجه به حساسیت‌هایی که در حوزه وجود دارد و نقاط قوتی که در حوزه‌ها دیده می‌شود، ممکن است در پاره‌ای از موارد خروجی‌ها از این اقدامات انجام شده خیلی محسوس نباشد و این طبیعی است و لذا وقتی که گزارش اقدامات انجام شده و برخی کارهای در دست انجام برای مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) ارسال شد ایشان هم خوشحال شدند و هم نقطه نظرات خودشان را مطرح کردند.

بالاخره باید حوزه چشم‌انداز بیست‌ساله را با توجه به وضعیت کشور و ارتباطی که با جهان اسلام دارد آن هم با توجه به اهدافی که مورد نظر است، در نظر بگیرد و برای آن برنامه‌ریزی کند؛ البته در این قسمت در حوزه کارهایی انجام گرفته است که در باب چشم‌انداز به یک مرحله هم رسیده ولی هنوز در شورای عالی سیاستگذاری حوزه علمیه مطرح نشده است. در نتیجه اینکه الان موضوع تحول در حوزه در چه وضعیتی است شاید نتوانم به طور قاطع بگویم ولی تلاش‌های زیادی در این رابطه شده بود و تکمیل هم شده که امیدواریم تکمیل‌تر هم بشود.

&8226#حوزه در موضوع اسلامی‌سازی علوم انسانی که مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده است، چه نقشی را ایفا می‌کند؟

همانطور که مقام معظم رهبری اشاره کردند و درست هم هست، بالاخره بخش عمده‌ای از علوم انسانی که در دست ما وجود دارد برگرفته از فرهنگ غرب و فلسفه‌های موجود در غرب است که برخی فلسفه‌ها جنبه‌های الحادی دارند و برخی هم سکولاری هستند و در این موضوع هیچ جای تردیدی وجود ندارد و اتفاقاً این مسئله از سال 1361 مورد توجه قرار گرفت؛ زمانی که موضوع انقلاب فرهنگی پیش آمد و سپس ستاد انقلاب فرهنگی تشکیل شد، آن موقع این مسئله مطرح شد. که آیا رشته‌های علوم انسانی را در دانشگاه‌ها بازگشایی کنیم یا نه؟ بین اعضای ستاد انقلاب فرهنگی اختلاف پیش‌آمد به طوری برخی اعضای ستاد می‌گفتند این رشته‌ها را بازگشایی کنیم و حتی الامکان ما درس‌هایی را اضافه می‌کنیم که درس‌های اسلامی است و بالاخره علم باید راه خودش را پیش ببرد و علوم انسانی اسلامی یا با رویکرد اسلامی ما نداریم و این نظر برخی‌ها بود؛ این اختلاف خدمت حضرت امام خمینی (ره) عرض شد و امام (ره) فرمودند این موضوع در حوزه باید بررسی شود.

اعضای ستاد انقلاب فرهنگی هم به قم آمدند و یک طرحی را خدمت حضرات جامعه مدرسین مطرح کردند و آیات مصباح، استادی و خرازی در آن زمان از اعضای جامعه بودند (و الان هم هستند) که قرار شد روی مسئله کار شود و طرحی تهیه شود و در نهایت هم یک طرح تصویب شد و قرار شد به اجرا درآید. مرحله اول طرح آن‌جور که یادم می‌آید پانزده‌ماهه بود و این کار شروع شد، البته در خلال کار اختلاف‌هایی با ستاد انقلاب فرهنگی پیش آمد و در نتیجه حضرت آقای مصباح یک مقدار دل‌زدگی پیدا کردند و گفتند که چون از قبل قرار گذاشتیم، هستم و بعد از اجرای کار پانزده‌ماهه دیگر خودشان را کنار کشیدند. این کار ادامه پیدا کرد و هم در تشکیلات خود آیت‌الله مصباح که مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) است، زیرساخت‌های کار تا اندازه‌ای تهیه شد و هم این مسئله در همان زمان در دفتر همکاری حوزه و دانشگاه دنبال شد که بعدها تبدیل به پژوهشکده و در ادامه هم مؤسسه و در نهایت پژوهشگاه حوزه و دانشگاه شد. البته در برخی از مقاطع روی حساب کم‌مهری‌ها و شرایط گوناگون کار بسیار کند پیش می‌رفت و همین میزان هم بر حسب انگیزه و وظیفه‌ای بود که برخی اعضا احساس می‌کردند و خود را موظف به انجام می‌دانستند و گرنه اگر هم آن انگیزه و احساس وظیفه نبود کار به طور کلی رها شده بود.

بعد از چند سالی رکود نسبی، مقام معظم رهبری که آن موقع رئیس‌جمهور بودند به رئیس سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) توصیه کردند که این کار را نگذارید تعطیل شود، در نتیجه حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر احمد احمدی به میدان آمدند؛ اما در عین حال سازمان سمت جایگاه مناسبی برای این کار نبود (با وجود تلاش خوب و دلسوزانه دکتر احمدی). به هر حال کار پیش رفته تا الان که در پژوهشگاه حوزه و دانشگاه کار توسعه خوبی پیدا کرده است.

نکته مهم اینجاست که مسئله بازسازی علوم انسانی چیزی نیست که مربوط به الان باشد یا مربوط به 5 سال قبل یا مربوط به تشکیلات محدودی باشد؛ در حال حاضر عملاً هم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) درگیر آن است و هم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با آن سابقه که گفته شد درباره موضوع بررسی‌های لازم را انجام می‌دهد و نیز برخی پژوهشگاه‌ها مانند فرهنگ و اندیشه اسلامی درگیر مسئله هستند. البته این برنامه اگر بخواهد کار پخته‌ای باشد باید سر فرصت انجام گیرد و بازسازی علوم انسانی به این شکل نیست که عده‌ای بنشینند و دوره‌هایی را تعریف کنند و بعد یک عناوینی را در آن ببینند و بعد با همان اساتیدی که در دانشگاه هستند طرح را ارائه دهیم و بعد هم انتظار داشته باشیم که علوم انسانی، اسلامی شود. اینگونه امکان‌پذیر نیست. اول باید خود مبانی مورد توجه قرار گیرد و کتاب‌ها و حتی اعضای هیأت علمی پرورش پیدا کنند تا این کار آن‌طور که مورد نظر مقام معظم رهبری است، تحقق پیدا کند. البته ناگفته نماند تاکنون در این رابطه کارهای خوبی انجام گرفته و ارائه شده است.

مطلب دیگر اینکه امروز دنیا با همین علوم انسانی اداره می‌شود و ما نمی‌توانیم این علوم انسانی را نادیده بگیریم و بگوییم اینها مضر است و باید کنار گذاشته شوند؛ این‌طور نیست؛ اولاً بسیاری از مسائل آن و رشته‌ها اینچنین نیست. به‌طور مثال در بحث روانشناسی و مشاوره و علوم تربیتی که من اطلاع جامعی از آن دارم، اگر بخواهد برداشته شود خیلی آثار منفی و پیامد برای جامعه و کشور دارد چرا که خیلی از مطالب موجود در این علوم معتبر است و البته کاستی‌ها و نقایصی هم دارد. البته من از علوم سیاسی یا جامعه‌شناسی آن‌طور اطلاعی ندارم ولی در مجموع بازسازی علوم انسانی مطلبی نیست که مربوط به الان باشد و تأکیدی باشد که این بار شده و از 28 سال پیش کارهای بسیار خوبی در این ارتباط انجام گرفته و زمینه‌های بسیار خوبی برای اینکه مسئولان به آنها توجه کنند و از این ظرفیت‌ها برای منابع درسی استفاده کنند، فراهم آمده اما این کافی نیست و برای آنکه مسئولان برای این مسئله سرمایه‌گذاری کنند و مسئله را جدی بگیرند و نقش خودشان را ایفا کنند کار را نباید عجله‌ای انجام داد چرا که توقف برخی از این رشته‌ها اصلاً برای نظام به صلاح نیست. من در جریان هستم که در وزارت علوم هم در حال انجام کارهای خوبی هستند.

8226•#؛ به‌نظر شما ایجاد کرسی‌های نظریه‌پردازی و آزاداندیشی چه نقشی در تسریع روند تحول در حوزه‌ها می‌تواند داشته باشد؟

این قبیل برنامه‌ها از قبل هم وجود داشته و کسانی که با بافت حوزه آشنا باشند می‌دانند در کلاس‌هایی که در کلام و فلسفه یا اصول و تفسیر برگزار می‌شود آقایان اشکال و ایراد می‌کنند و به آن پاسخ داده می‌شود و این در حوزه بوده و هست. این بافت حوزه آزاداندیشی را در خود دارد ولی تأکید مقام معظم رهبری(دامت برکاته) هم بجا است که افاضل حوزه باید به سمتی که با توجه به چارچوب‌ها و مبانی قوی‌ای که در خود حوزه وجود دارد بروند و موضوعات جدید را که مورد توجه است، مطرح کنند و گاهی هم دیدگاهی که دیگران دارند، طرح شود و به آن پاسخ داده شود و در مجموع نظریات نوینی که طرح می‌شود تحت عنوان کرسی نظریه‌پردازی باشد و این کرسی‌ها هم در سطح عمومی حوزه زیاد وجود داشته و در پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) و نیز مرکز حکمت و فلسفه سابقه داشته و دفتر تبلیغات اسلامی و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه نیز این قبیل جلسات را همواره در دستور کار خود داشته‌اند.

بنده نکته‌ای را در این رابطه اضافه می‌کنم که باید ترتیبی اندیشیده شود تا برخی دیدگاه‌ها در سطح متوسط حوزه نماند که در نتیجه اعتبار لازم خود را پیدا نکند بلکه این موارد باید به سطوح بالاتر هم منتقل بشود و مثلاً در زمینه اصول، اگر مجموعه مباحث جدیدی قابل طرح است آن زمان می‌توان این مباحث را ارائه کرد که در سطوح بالاتر حوزه هم مطرح شده باشد و این دغدغه من بوده است که باید روشی اندیشید که این موضوع انجام شود.

8226•#؛ آیا حوزه در حال حاضر استقلال به معنای واقعی دارد و نظر مقام معظم رهبری در این باره چیست؟

مقام معظم رهبری هم مانند حضرت امام خمینی(ره) بر استقلال حوزه تأکید دارند؛ اوایل انقلاب برخی مسئولان مطالبی را خدمت امام(ره) مطرح کرده بودند مبنی بر اینکه حالا نظام اسلامی است و حوزه هم زیر نظر نظام اسلامی است؛ پیشنهادهایی داشتند و امام(ره) مطرح کردند که حوزه باید مستقل باشد و خود ایشان به این مسئله معتقد بودند. برخی اعضا گلیه‌هایی داشتند و امام(ره) این موضوع را مطرح می‌کردند که باید با مراجع این مسائل را حل کنید و نظر مقام معظم رهبری هم همین بوده است، با اینکه شاید دخالت این حضرات در حوزه منافاتی با استقلال حوزه نداشته باشد ولی برای اینکه این شائبه پیش نیاید خودشان هم دخالت نمی‌کنند و خود مقام معظم رهبری(حفظه‌الله) هم این‌طور است ولی نکته‌ای که دغدغه برخی مراجع عظام بوده این است که نکند کسانی و رای حوزه بخواهند نقشی در حوزه ایفا کنند و این مخالف استقلال حوزه بوده است.

البته بجا هم هست، برای اینکه افتخار حوزه شیعه در این چند قرن آن است که روی پای خودش بوده و این‌طور نبوده که وابسته به دولت‌ها و حکومت‌ها بوده باشد و اگر هم توانسته نقش خودش را ایفا کند، به همین دلیل بوده است و این چیزی بوده که مقام معظم رهبری هم بر آن تأکید کردند ولی باید توجه داشت که مقام معظم رهبری توضیح بسیار جالبی دادند و ضمن اینکه بحث استقلال را سر جای خودش مطرح کردند ولی کمک‌هایی را که نظام اسلامی وظیفه دارد به حوزه بدهد نیز سر جای خودش مهم دانستند؛ فرض کنید برای تجهیز بنای ساختمان مدارس باید سرمایه‌گذاری انجام شود و یا برای بخش‌های اداری حوزه بودجه نیاز است که این منافاتی با استقلال ندارد و وظایفی که دولت و نظام اسلامی نسبت به حوزه دارد باید انجام شود ولی اداره طلاب و

اساتید به عهده مراجع است و به معنای واقعی اداره حوزه باید با مراجع باشد و تأمین بودجه نیز از وجوه شرعی است ولی در برخی بخش‌ها لازم است که دولت هم کمک کند.